

ПРИЈАВА ТЕМЕ ЗА ИЗРАДУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

-обавезна садржина-

(сви подаци уписују се у одговарајућу рубрику, а назив и место рубрике не могу се мењати или изоставити)

1. Име и презиме кандидата: Сара Матин Контакт адреса: sara.matin124@gmail.com Број телефона: 060 524 02 98 Број индекса: 400003/2021
2. Предлог назива теме докторске дисертације: Репрезентација смрти вољеног мушкарца у савременој женској књижевности
3. Научна област: Филолошке науке Ужа научна област којој припада тема: Светска и компаративна књижевност са теоријом књижевности
4. Предлог ментора: Име и презиме: Соња Веселиновић Институција у којој је запослен: Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду Звање: Ванредна професорка Ужа научна област за коју је наставник изабран у звање: Светска и компаративна књижевност са теоријом књижевности Датум избора: 5.2.2022.
5. Образложење теме докторске дисертације (до три странице куцаног текста): Дисертација <i>Репрезентација смрти вољеног мушкарца у савременој женској књижевности</i> прати историјски и културолошки развој дискурса женског жаловања за вољеним мушкарцем (супругом, љубавником), те идентификује и интерпретира корпус савременог женског стваралаштва заснованог на овој теми и проблематици. Дати корпус, за који су се тек у књижевности друге половине 20. века створили услови – у смислу односа према традицији, друштвеним конвенцијама и женском ауторству – остао је истраживачки неосвешћен као засебан феномен. Због тога ће дисертација посветити пажњу дефинисању традиције на којој се ова књижевна проблематика заснива: шта је условило овај дискурс, како је настајао, у односу на шта се развијао, како је интегрисан у текстове савремене књижевности, где је дошло до измена и иновација. Веома је важно истаћи у каквом односу су овај тематски корпус и њему наспраман феномен књижевних текстова који тематизују смрт вољене жене. У српској науци о књижевности термиолошки уобличен као мотив мртве драге, овај мотив је поетички описан и познат део западне књижевности, пре свега јер је његов развој и променљивост могуће пратити од античких времена. Наратив о Орфеју и Еуридики, односно о Орфеју као архетипској фигури песника, постоји као његова митолошка позадина, а у жанровском смислу најчешће се везује за љубавну елегију. Тај наратив је у великој мери обликовао елегичну поезију која отуда има маскулини предзнак. Још од ренесансе овај мотив представљао је израз надахнутог сентимента, а такви песнички текстови постали су део високе књижевности са снажно развијеном књижевном традицијом која се имитирала,

надограђивала, па и креативно деконструисала у оквирима савремене књижевности.

Истраживачка пажња дисертације усмерена је на алтернативност ове тематике – на текстове у којима жене проговарају о смрти вољеног мушкарца. Женско жаловање је углавном познато као део ритуалне праксе, а тиме и незваничне културе и усмене традиције, или је пак дискурзивно представљано у делима мушких аутора. Текстови које су написале жене тематизујући само женско искуство и уводећи женску перспективу, остали су неистражени. Док су аутори могли да створе некакав полемички или креативан однос према претходницима, да реинтерпретирају мотив или тему, текстови ауторки који тематизују губитак вољеног мушкарца често се опажају као тривијални или тек као исписивање личног искуства лишено ослањања на књижевну традицију. Како је женска књижевност имала маргиналан ток, немогуће је ослонити се на чисто књижевну традицију, већ је пресудно указати и на контекст традиционалне представе женског жаловања, као и на сферу јавног дискурса о смрти мушкарца.

Дискурс женског жаловања изразито је дефинисан јавном сфером, најпре кроз чињеницу да је ламент, тужбалица усмени жанр, и не само жанр, већ и пракса, један вид занимања и друштвене улоге оличене у жени нарицаљки. Женско жаловање се одвија пред туђим очима те је нужно перформативно и поседује своје реторичке законитости. Исто тако, женско удовиштво је друштвено комплексан али и пропраћен, описан феномен, о чему сведочи изузетно велик број радова који се тичу његовог социокултурног, историјског и економског аспекта. Женско удовиштво било је повезано са културом памћења, пошто је улога удовица била важна у утврђивању и пригодном обележавању мужевљеве смрти и утицају на адекватно сећање у оквирима друштвене заједнице.

Када је у питању дискурс о смрти мушкарца, централна слика у обликовању овог дискурса јесте наратив о Исусу Христу као најзначајнијој фигури хришћанског света, али и било који митски образац који нас враћа на архетип умрлог и васкрлог бога (Озирис, Адонис). Суштина таквих наратива касније је проширена на све сличне фигуре, попут фигуре светитеља/мученика најчешће обликоване кроз хагиографске наративе, или пак фигуре владара/краља, чије политичко тело живи и након смрти. Важна је и фигура ратника с обзиром на велик број књижевних текстова у којима жена лamentsује над судбином страдалог ратника, који жртвом превазилази физичку пропадљивост тела. Дакле, дискурс о смрти мушкарца условљава његова друштвена знаменитост или је присутна некаква врста херојске трансценденције, на који год начин она аргументована. С друге стране, дискурс женског жаловања је дефинисан ритуалним протоколима, а касније утврђиван социјално пожељним понашањем које је пре ишло у правцу прослављања лика и дела умрлог мушкарца, него изражавања осећања.

Главни циљ дисертације јесте препознавање контекста који је условно овај дискурс и интерпретација књижевних текстова ауторки како би се описали и проблематизовали кључни аспекти теме која се истражује. Тек се од друге половине 20. века јавља предиспозиција да жене овај наратив учине својим, да га свесно обликују и преузму ауторски ауторитет. Савремена књижевност отвара простор за проговарање о губитку које није искључиво документарно, комеморативно и зависно од јавне улоге, већ дозвољава уплив исповедног модуса, изражавања осећања, оригиналност језика и стила, инвентивност форме, свесно изграђивање односа према жанровима и трагање за властитом традицијом. Побројане особености проучаваћемо у текстовима настајалим у току друге половине 20. века и почетком 21. века. У том временском оквиру могуће је испратити развој дискурса – од чвршће комеморативне функције и наглашене јавне сфере до постепеног разграђивања и усложњавања типова израза. С обзиром на то да је тема недовољно истражена, није јој могуће приступити оријентацијом на један жанр или на књижевност једног језика и културе. Зато ћемо репрезентацију смрти вољеног мушкарца компаративно анализирати у делима ауторки које припадају различитим културним парадигмама и стварају у различитим жанровским оквирима и традицијама, као што су:

Паулина Лебл Албала (1891–1967), Надежда Мандељштам (Мандељштам, 1899–1980), Шарлот Делбо (Delbo, 1913–1985), Џоун Дидион (Didion, 1934–2021), Џојс Керол Оутс (Oates, 1938), Ерика Џонсон Дебељак (Johnson Debeljak, 1961), Фридерике Мајрекер (Maytöcker, 1924–2021), Роса Монтеро (Montero, 1951) и Брижит Жиро (Giraud, 1960). Одабрани корпус репрезентује распон и особености дискурса о смрти вољеног мушкарца у савременој књижевности коју пишу жене, а појединачна дела постављена у компаративну визуру парадигматична су за дефинисање поетичких, наративних, интертекстуалних и стилских поступака и стратегија у оквиру датог књижевноисторијског феномена.

5.1. Дефинисање и опис предмета (проблема) истраживања:

Подручја која дисертација настоји да проблематизује могла би да се сведу на шест кључних аспеката истраживачког корпуса:

Традиција и интертекстуалност – ауторке се у трагању за књижевном традицијом ослањају на различите типове текстова не би ли контекстуализовале своје искуство. На пример, Џоун Дидион инкорпорирањем различитих пасуса у текст укључује у своје дело стручну литературу о жаловању, научне психолошке студије, дела канонске књижевности која тематизују жаловање, итд. Ерика Џонсон Дебељак окреће се антрополошким студијама и библијским текстовима успостављајући са њима полемички однос. Роса Монтеро свој текст заснива на надовезивању на животну причу Марије Кири након губитка супруга Пјера Кирија и инкорпорира у текст делове дневника жаловања који је научница писала након супругове смрти. Дакле, интертекстуалност је важна особина ових текстова. Отуда треба одредити на који начин су ова дела интертекстуална и каква је функција интертекстуалности.

Ауторство и стрепња од ауторства – засебан аспект ових текстова у погледу њихове интертекстуалности јесте однос ауторки према стваралаштву мужева о којима пишу. Мужеви ових ауторки били су углавном књижевници или радници у култури, те је до смрти њихов заједнички живот био обележен константном интелектуалном разменом. Интертекстуалност је у том смислу усмерена на текстове мужева и на преиспитивање сопствене ауторске позиције. Важан постаје однос између стваралаштва и интелектуалне заоставштине мужева и потребе да се издвоји властити глас необележен тим односом. Код Надежде Мандељштам та је проблематика у основи мемоара – где је граница између биографије и аутобиографије, у којој мери је текст у служби очувања лика и дела супруга, а у којој је инвентиван, самосвојан. Супруг Џоун Дидион, Џон Грегори Дан, такође је био писац, те ауторка укључује у текст пасусе из његових романа, анализира његове стваралачке кризе и проблематизује сопствену ауторску позицију у виду ауторске кривње заузимања повлашћеног места оне која од њих двоје наставља да пише, парадоксално, о његовој смрти. Слично томе и Џојс Керол Оутс у своје мемоаре укључује проналазак мужевљевог романа за који није знала да постоји, анализира ликове и њихове поступке, записе на маргини рукописа, преиспитује да ли је њена каријера била сметња у објављивању овог романа. Фридерике Мајрекер је живо сарађивала са својим супругом, песником Ернстом Јандлом, чије стихове ће укључити у своје текстове и чији ће „изгубљени глас” тражити карактеристичним обраћањем у другом лицу. Емоционално другачије конотирана, али ипак парадигматична, у овом контексту важна за поменути јесте и динамика између текстова и живота Леополда и Ванде Захер-Мазох. Дакле, треба проблематизовати начине на који ауторке конструишу сопствено ауторско ја, када је однос са текстовима и идентитетима који их окружују субмисиван, а када креативан.

Жанр – жанр, као исходиште ауторске свести, потврде свесног учешћа у књижевном систему, биће кључан део у анализи истраживачког корпуса. Примаран фокус је на изучавању категорија жанра и рода и њиховог међусобног односа, као и на

испитивању тога какав су однос ауторке изградиле према жанровима обележеним маскулиним изразом, као што је то елегича. Исто тако како се ауторке односе према традиционалним облицима изражавања жалости, на пример према реквијему. Када су у питању доминантни гранични жанрови – мемоари и аутобиографије, испитати какав је однос документарног и исповедног, приватног и јавног, постоје ли значајне диференцијалне особености оваквих жанрова када су обележени конкретном тематиком губитка, итд. Затим, како ауторке овој теми приступају када посежу за фикцијом, у каквом су односу аутофикција и фикција. Индикативна је у том смислу ситуација Џојс Керол Оутс која је изгубила два супруга. У првом случају пише мемоар, а у другом роман. Осврнути се на жанровски поливалентна дела (Шарлот Делбо, Фридерике Мајрекер), установити чему та поливалентност сведочи, шта се њоме изражава, и сл.

Жалост/меланхолија и род: начини превођења у уметнички израз и вредновање – приступити жалости и меланхолији са психоаналитичког и друштвено-историјског становишта, осврнути се на литературу која тематизује однос жалости и меланхолије у зависности од рода, испитати како се ова стања разликују у начину превођења у уметнички израз, како су кроз време вреднована у зависности од тог да ли су у питању аутори или ауторке.

Мотив мртве драге у себи садржи проблематизацију флуидности значења уписиваних у изгубљену драгу. Она је врло често била *нешто друго* – визија, метафора, стилска вежба. У случају женске књижевности, смрт мушарца која се тематизује, догодила се, део је проживљеног искуства, те је у том смислу мушкарац конкретизован као брачни партнер. Индикативна је песничка сцена ренесансе у којој су песници као меланхолични уживали привилеговане позиције и славу (Петрарка као канонски пример), док су рецимо песникиње које су писале удовичку лирику (Виторија Колона) скрајнуте услед значења које је друштво уписивало у улогу удовице. Смрт супруга је у таквим случајевима често постајала легитимитет за улазак у свет књижевности, врста дозволе за постајањем ауторке, али и основа за покретање важних феминистичких тема. Кристина де Пизан, пре него што је написала *Град жена*, доживела је губитак супруга и тако отпочела списатељску каријеру – дакле, од удовичке лирике и трактата о браку до самосвојних феминистичких текстова.

У том поређењу, дисертација настоји да испита однос између ових емоционалних стања и начина њиховог транспоновања у уметнички израз. Истражити зашто ауторке у овом случају нису склоне поступцима апстракције, које механизме користе како би стилизовале израз, какав уопште однос заузимају према стилизацији осећања и искустава, кад прибегавају патосу, кад јасном исказу, кад аутоиронији. Затим, како на нивоу текста превазилазе и да ли превазилазе проживљени губитак. Због тога је важно анализирати однос између женског меланхоличног језика и меланхоличног модела жаловања историјски карактеристичног за мушкарце, као и однос перформативног аспекта текста и жаловања као завршеног искуства које се наративизује.

Нарација – с тим у вези је како се губитак или уметничка интенција мотивисана губитком изражавају на наративном нивоу. Дисертација настоји да маркира све важне наративне особености ових текстова, али оно што би посебно требало проблематизовати јесте питање сумње у поузданост женског приповедног гласа, а што је, различитим истраживачким циљевима и контекстима мотивисано, тема бројних студија које се тичу текстова из главног корпуса дисертације. На пример, да ли је магијско мишљење у делу Џоун Дидион искуство о ком се приповеда или је присутно у начину приповедања. Јунакиња романа *Breathe* Џојс Керол Оутс, која након смрти супруга запада у једну врсту грознице, има различите халуцинације, меша различите осе времена, те се покреће питање непоуздане нараторке. Код америчких ауторки посебно ће бити наглашен и освешћен идентитет удовице као жене на граници између живота и смрти, рационалног и ирационалног. Отуда аутопоетички фрагменти сумње у сопствену контролу над наративом. С друге стране, код Росе Монтеро ће то бити идеја апокрифне биографије

Марије Кири посредством које ће говорити о свом искуству губитка, или наглашена интерпретативност биографије код Паулине Лебл Албале. Овај аспект је важан за дело Шарлот Делбо као особено дело логорашке књижевности у ком не доминира документ, већ аутентична наративизација искуства. Код Надежде Мандељштам то је чин заузимања позиције знања, ауторитета над ликом и делом супруга, женско сећање које се супротставља званичној историји.

Негде је та непоузданост сагледана кроз вредносне категорије умећа приповедања и окривљају о границе жанра, негде као последица невредновања женског гласа или пак као последица радикалних друштвених околности које су условиле наратив, али у сваком случају је подстицајна за анализу.

Друштвени контекст – Други светски рат и период непосредно пре њега свакако су утицали на факторе који су условљавали овај дискурс. Зато посебно треба проблематизовати то како се артикулација губитка мења када су у питању друштвене околности у којима су губици колективни и радикални као када су у питању чистке и логори и како се мења архетип жртве у овом контексту. Код Паулине Лебл Албале и Надежде Мандељштам наратив је примарно усмерен на лик и дело њихових супружника, али већ ту долази до сложеног односа између колективног и личног, приватног и јавног, канонског и архивског сећања. Испитати како такав контекст мења или разобличава идеју изгубљеног мушкарца као центра наратива. У том смислу је важно дело Шарлот Делбо у коме је погубљење и растанак са њеним мужем само део њеног наратива. Управо у том времену након Другог светског рата долази до разобличавања дискурса који је строго мушкоцентричан, који издваја једног човека као посебног и долази до отварања ка већој тематској слободи.

5.2. Преглед владајућих ставова и схватања у литератури у подручју истраживања са наводом литературе која је консултована:

Консултована литература условно може да се подели на четири кључне целине:

1. Од друге половине 20. века све актуелније постају студије које феномену смрти приступају с историјског или социолошког становишта, па и сама историја жаловања добија на осветљености. Међутим, оно што кроз њену историчност примећујемо јесте несклад између испољавања жалости у свакодневном животу, у обредним ритуалима и жалости какву познаје књижевност. Тај несклад односи се на комплексну и неједначену дистрибуцију родних улога у оквиру пракси и дискурса жаловања. Отуда је важно консултовати литературу која се односи на културолошки аспект смрти и жаловања, друштвену улогу жене у контексту тог поља, а особито улогу удовице. На пример: Arijes, F. (1989). *Eseji o istoriji smrti na zapadu: od srednjeg veka do naših dana*. Beograd: Rad., Holst-Warhaft, G. (1995). *Dangerous Voices: Women's Laments and Greek Literature*. London: Routledge., Levy, A. (ed.) (2017). *Widowhood and Visual Culture in Early Modern Europe*. London: Routledge.
2. Иако су до друге половине 20. века дела са овом тематиком била ретка и углавном обележена комеморативном функцијом, одређени друштвени и културни модели из прошлости морали су утицати на обликовање тог дискурса. Високо развијен култ смрти одликује све старе цивилизације, а из култа смрти развио се и култ предака, култ светаца и култ јунака, односно сви они наративи који мушкарца постављају у центар наратива са тенденцијом да му се на неки начин припише трајање и

знаменитост и након смрти. Старија књижевност, особито епови, постављају га у службу истицања славе хероја, ратника или пак свеца и владара у средњовековној књижевности. Зато је потребно истражити који су то митски образци могли да утичу на развој овог дискурса (на пример Изиди и Озирис), како је највећи наратив западне културе о Исусу Христу потенцијално уписан у овај дискурс, итд. Таква контекст условно је важност јавне улоге мушкарца за којим се жалује, његовог физичког тела које постаје политички важно, а дела за живота принципом жртве омогућавају му симболичан живот после смрти. Отуда је важно осврнути се на историјски релевантне примере таквих паратива, као што је то Косовска легенда, односно кнез Лазар и кнегиња Милица, или на пример случај Хуане од Кастиље и Филипа I од Кастиље. Дакле, потребно је консултовати литературу која може да нам помогне у осветљавању традиције која није чисто књижевна и која не потиче од ауторки да би се видело како је и у коликој мери она касније свесно или несвесно интегрисана у књижевни дискурс ауторки. На пример, следећа литература: Dufallo, B.–McCracken, P. (eds.) (2006). *Dead lovers: erotic bonds and the study of premodern Europe*. Ann Arbor: University of Michigan Press, Марјановић-Душанић, С. (2017). *Свето и пропадљиво: тело у српској хазиографској књижевности*. Београд: Балканолошки институт Српске академије наука и уметности; Clio., Gilbert, S. M.–Gubar, S. (2000). *The Madwoman in the Attic: the Woman Writer and the Nineteenth-Century Literary Imagination*. New Haven: Yale University Press.

3. Најдоминантнија теоријска литература јесте она која испитује однос рода и жанра, као и однос рода и жаловања. На пример, студије које испитују како је наратив о Орфеју и Еуридики, односно о Орфеју као архетипској фигури песника, условио жанр елегике, особито љубавне. (Zeiger, M. F. (1997). *Beyond Consolation: Death, Sexuality, and the Changing Shapes of Elegy*. Ithaca, NY: Cornell University Press.) Елегију је важно испратити јер је реч о нормативном и кодификованом жанру жаловања још од антике, али фокус ће бити на граничним жанровима (мемоари, аутобиографије...) који су доминантни када је у питању тема коју теза истражује. (на пример: Smith, S.–Watson, J. (1998). *Women, Autobiography, Theory: A Reader*. Madison: University of Wisconsin Press.)
Што се тиче литературе која испитује однос жалости/меланхолије и рода, на пример: Schiesari, J. (1992). *The Gendering of Melancholia: Feminism, Psychoanalysis, and the Symbolics of Loss in Renaissance Literature*. Ithaca; NY: Cornell University Press., у којој ауторка указује на последице разноликих дискурса о меланхолији који су довели до легитимизовања меланхолије као културно прихватљиве за мушкарце, док је женско стање недостатка или губитка постављано у оквире жалости и депресије као стања нужних за практично превазилажење, чиме се делегитимизује могућност превођења недостатка и губитка у уметнички израз.
4. Појединачне студије које се односе на главни истраживачки корпус, на интерпретацију текстова одабраних ауторки у релевантном контексту жаловања, рода и жанра, књижевно-уметничке артикулације губитка, односа према традицији, односа приватног и јавног, итд. На пример: Ecker, G. (2008). *Gender in the Work of Grief and Mourning: Contemporary Requiems in German Literature*. In: Fronius, H.–Linton, A. (eds.) (2008). *Women and death: representations of female victims and perpetrators in German culture 1500–2000*. New York: Camden House. 203–219., Koch, M. (2023). *Gender and Memory in the Work of Serbian-Jewish Writer Paulina Lebl Albala (1891–1967)*. *European Journal of Jewish Studies*, 17, 86–103.
Једино литература која се односи на америчку књижевност теми дисертације приступа као засебном феномену који је могуће сагледати компаративно: Malecka,

K. (2015). *The W Word: Modern Ways of Grieving in The Year of Magical Thinking* by Joan Didion and *A Widow's Story* by Joyce Carol Oates. In: Malecka, K.–Gibbs, R. (eds.) (2015). *And Death Shall Have Dominion: Interdisciplinary Perspectives on Dying, Caregivers, Death, Mourning and the Bereaved*. Oxford: Inter-Disciplinary Press. 187–196., као већ формираном мемоарском поджанру (grief memoirs/bereavement memoirs): Malecka, K. (2016). *The Self Lost, the Self Adjusted: Forming a New Identity in Bereavement Memoirs by American Women*. *Studia Anglica Posnaniensia*, 50 (23), 155–174., или као грађи са сличним карактеристикама коју је могуће анализирати кроз засебне публикације експлицитно фокусиране на женске мемоаре о смрти мужева: Berman, J. (2015). *Writing Widowhood: The Landscapes of Bereavement*. Albany: SUNY Press. Ту би свакако требало узети у обзир јаку исповедну традицију америчке књижевности, али и критички приступити начину на који ова литература у анализи сједињује жаловање као психолошко стање које се разграђује кроз терапеутску димензију писања и жаловање као текстуални конструкт.

5.3. Образложење о потребама истраживања:

Књижевноисторијски феномен који дисертација прати до сада није сагледан целовито, а тематски корпус, за који су се тек у књижевности друге половине 20. века створили услови, остао је истраживачки неосвешћен као засебно проблемско подручје.

5.4. Циљ истраживања са нагласком на резултате које се очекују:

Циљ дисертације јесте да препозна контекст који је условио дискурс женског жаловања за вољеним мушкарцем (супругом, љубавником), да испрати његов историјски и културолошки развој, те да интерпретира корпус савременог женског стваралаштва који је заснован на овој тематици. Резултат истраживања биће свеобухватна анализа овог књижевноисторијског феномена и систематично представљене његове значајне одлике, што ће пружити полазиште за даља истраживања.

5.5. Програми истраживања (фазе) и оријентациони садржај докторске дисертације:

Истраживању приступамо прикупљањем и класификацијом примарне литературе, затим детаљно селекујемо и систематизујемо теоријску литературу и састављамо основни теоријски апарат, потом утврђујемо методолошке оквире истраживања, те прелазимо на анализу примарних текстова.

1. Увод

1.1. Дефинисање предмета истраживања

1.2. Хипотезе и циљеви истраживања

2. Женско жаловање: пракса, дискурс, друштвена улога

2.1. Ламент као специфично женска пракса

2.1.1. Усмена традиција

2.1.2. Ламент између ритуала, перформанса и реторике

2.1.3. Женски ламент као поље слободе: опасност за патријархат

2.2. Женско удовиштво

2.2.1. Бити удовица: осврт на идентитет удовице од средњег века до 21. века

3. Смрт друштвено значајног мушкарца: мит, архетипски обрасци, културно-историјски наративи

3.1. Мушки принцип жртве и женски активистички принцип

3.2. Озирис: архетип умрлог и васкрелог бога; Изиде: моћ логоса

3.3. Тело као политичка категорија и центар наратива

3.3.1. Тело Христово: хришћанска мисао и пракса

3.3.2. Косовска легенда: жртва, култ, нови живот (кнез Лазар и кнегиња Милица)

3.3.3. Ерос и жаловање: стратегије жеље и немогућност одвајања од тела (Филип Лепи и Хуана Лула)

3.4. Преглед средњовековних и фолклорних жанрова који су утврдили дискурс оваквих наратива

3.5. Уметничка интерпретација наратива на нивоу мотива: мотив мртвог драгог / мотив љубавника који се враћа из мртвих (*Ленора*)

4. Ка ауторству

4.1. Орфеј и Еуридика: феминистичка критика мита

4.2. Ородњавање елегике

4.3. Фигура Песника: смрт вољене жене као канонизована тема

4.4. Ка ауторству: ренесансна удовичка лирика

4.4.1. Франческо Петрарка и Виторија Колона; италијанске ренесансне песникиње и петраркисти (разлика у односу према претходнику/претходници; разлика у рецепцији)

4.4.2. Кристина де Пизан: од удовице до ауторке

5. Ауторке

5.1. Преглед релевантних гине критичких истраживања

5.2. Женска књижевност 20. века: жанровска ситуација

5.2.1. Жанрови на граници: документ и исповест

5.2.2. Зачеци дискурса о смрти вољеног мушкарца: комеморативне и интерпретативне биографије

5.3. Парадигматичан пример таквог дискурса: српска култура као култура наглашених хришћанских наратива

5.3.1. „Мужеви добри, мужеви храбри”: дискурс о смрти вољеног мушкарца у женској мемоаристици 20. века (*Видов живот*, Паулина Лебл Албала и *О Јовану Суботићу. Успомене његове жене*, Савка Суботић)

6. Писање живота/смрти у времену великих наратива

6.1. Између *Ја* и *Он*, аутобиографије и биографије, истинитог и истинског, појединца и историје, мушкоцентричних наратива и децентрализације званичних наратива

6.1.1. Надежда Манделштам: лик Осипа Манделштама у првим објављеним мемоарима (*Страх и нада*) и у другим (*Сећања и размишљања*) / Лик и дело песника и мужа и „Ја: преда мном је нови задатак, а не знам како да му приступим”: заокрет ка личном и женском искуству, интимистички фрагменти

6.1.2. Шарлот Делбо: стихови о Жоржу Дидашу, стилизација, Жорж Дидан као део наратива, нелогорашка смрт у средишту искуства логорашких смрти

7. Заокрет ка аутобиографском

7.1. Проблематизација аутобиографског модуса

7.2. Америчка књижевност и наглашена исповедна традиција

7.3. Grief/bereavement memoirs

7.3.1. Џоун Дидион: *Година магијског мишљења* као прва прослављена књига са овом тематиком; аутобиографија и наратив, интертекстуалност, савремена тематизација жалости

7.3.2. Џојс Керол Оутс: губитак два супруга обликован кроз два жанра – мемоар и роман

7.3.2.1. *A Widow's Story*: Удовица као нараторка – тематизација депресије

7.3.2.2. *Breathe*: Непоуздана импликована ауторка или непоуздана приповедачица?: удвајање приповедних гласова, халуцинације и немогућност прихватања смрти

7.4. Ерика Џонсон Дебељак: *Девица, краљица, удовица, курва* – свест о теми, женској књижевној и културној традицији

8. Инвентивност језика и форме

8.1. Удаљавање од исповедног и документарног модуса; креативан однос према традицији

8.1.1. *Requiem for Ernst Jandl*: савремени реквијем и „религиозно поверење у језик”

8.1.2. *Communicating Vessels*: изражавање смрти у језику, меланхолични језик; (не)контролисани језички израз, перформативност, цртежи

8.1.3. *Смијешна идеја да те више нећу видјети*: аутобиографска биографија и фотобиографија, инверзија наратива, анализа идеје да се о губитку вољеног супруга говори посредством апокрифне биографије Марије Кири која је проглашена светицом књиге, фотографије

8.1.4. *Живети брзо*: језик и мишљење, форма контрачињеничних исказа која условљава наративну стратегију

9. Закључак

5.6. Методе које ће бити примењене:

Тема дисертације се у својој основи темељи на феминистичкој критици и анализи дискурса, односно у ужем смислу истраживање је гинеокритичко, а контекстуално се ослања на студије смрти и социокултурне студије о женском ламенту/жаловању и удовиштву. У дисертацији ћемо се служити компаративним методом, психоаналитичким приступом и његовим постструктуралистичким реформулацијама, наратолошким методама, па и актуелнијим методама повезивања структуралног приступа и феминистичке критике као што је то феминистичка наратологија. У зависности од појединачних феномена који се проблематизују биће примењене адекватне теорије.

5.7. Начин избора, величина и конструкција узорка:

Дисертација се превасходно фокусира на књижевна дела наведена у примарној

литератури. С обзиром на то да је тема недовољно истражена, одабрали смо компаративан приступ и жанровску разноврсност ради утврђивања репрезентативних одлика. Текстови са тематиком коју теза истражује нису бројни, али постају све актуелнији. Отуда фокус на савремену књижевност, на период од друге половине 20. века до данас. На тај начин могуће је анализирати традицију која јесте или није условила ове текстове јер тек од друге половине 20. века долази до преузимања ауторитета над ауторетном и отварања простора у ком жене могу да транспонују ову врсту губитка у уметнички израз. Одабрани корпус је парадигматичан за феномене које теза настоји да проблематизује и на најадекватнији начин приказује особености дискурса о смрти вољеног мушкарца. Такође, реч је о делима реномираних ауторки које су поетички јасно профилисане. Повремено ћемо се освртати и на друге текстове или их примењивати као потпору у тумачењу и анализи основних хипотеза. У том смислу, позиваћемо се на удовичку лирику ренесансних песника (Италија, Француска, Енглеска), на друге мемоаре о смрти мужева америчких ауторки (Сандра Гилберт, Ен Ројфе, Елизабет Александер...) или на појединачне случајеве текстова са тематиком коју теза испитује, а који су погодни за проблематизацију жанра којим се губитак вољеног мушкарца изражава (Естер Кински, Пенелопи Шатл, Мари Луизе Кашниц, Савка Суботић, Флорика Штефан...).

5.8. Место експерименталног истраживања:

Истраживања се обављају у јавним библиотекама.

5.9. Остали релеванти подаци: основне методе статистичке обраде података, место и време експерименталне провере резултата истраживања ако је таква провера планирана, веза на шире истраживачке пројекте ако су истраживања у оквиру докторске дисертације њихов део и сл.

5.10. Литература и друга грађа која ће се користити:

Примарна литература:

- Delbo, Š. (2023). *Aušvic i posle njega*. Novi Sad: Kulturni centar Novog Sada.
 Didion, Dž. (2022). *Godina magijskog mišljenja*. Beograd: Štrik.
 Džonson Debeljak, E. (2023). *Devica, kraljica, udovica, kurva*. Beograd: Arete.
 Lebl Albala, P. (2008). *Vidov život*. Beograd: Aleksandar Lebl.
 Mandeljštam, N. (1978). *Strah i nada*. Zagreb: Znanje.
 Mandeljštam, N. (1984). *Sećanja i razmišljanja 1–2*. Beograd: Prosveta.
 Mayröcker, F. (2001). *Requiem für Ernst Jandl*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
 Mayröcker, F. (2003). *Die kommunizierenden Gefäße*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
 Mayröcker, F. (2005). *Und ich schüttelte einen Liebling*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
 Mayröcker, F. (2018). *Requiem for Ernst Jandl*. London, New York, Calcutta: Seagull Books.
 Mayröcker, F. (2021). *Communicating Vessels*. New York: A Public Space Books.
 Montero, R. (2019). *Smiješna ideja da te više neću vidjeti*. Zagreb: Disput.
 Oates, J. C. (2012). *A Widow's Story: A Memoir*. London: Fourth Estate.
 Oates, J. C. (2022). *Breathe*. New York: Harper Collins Publishers.
 Žiro, B. (2023). *Živeti brzo*. Novi Sad: Akademaska knjiga.

Секундарна литература:

- Arijes, F. (1989). *Eseji o istoriji smrti na zapadu: od srednjeg veka do naših dana*. Beograd: Rad.

- Berman, J. (2015). *Writing Widowhood: The Landscapes of Bereavement*. Albany: SUNY Press.
- Bommas, M. (2022). "I am Isis": the role of speech in the Cult of Isis. In: Spier, J. & Cole, S. E. (eds.) (2022). *Egypt and the classical world: cross-cultural encounters in antiquity*. Los Angeles: J. Paul Getty Museum. (42–58).
- Dufallo, B.–McCracken, P. (eds.) (2006). *Dead lovers: erotic bonds and the study of premodern Europe*. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Ecker, G. (2008). Gender in the Work of Grief and Mourning: Contemporary Requiems in German Literature. In: Fronius, H.–Linton, A. (eds.) (2008). *Women and death: representations of female victims and perpetrators in German culture 1500–2000*. New York: Camden House. 203–219.
- Frojd, S. (1985). Žalost i melanholiја. *Delo*, 31 (8/9), 120–134.
- Gilbert, S. M.–Gubar, S. (2000). *The Madwoman in the Attic: the Woman Writer and the Nineteenth-Century Literary Imagination*. New Haven: Yale University Press.
- Holst-Warhaft, G. (1995). *Dangerous Voices: Women's Laments and Greek Literature*. London: Routledge.
- Kelly, D. (2018). Aesth/ethics of Distance: (Un)Veiling Grief in Rosa Montero's *La ridícula idea de no volver a verte*. In: Gant, M.–Hutton, A. & Ruzzante, P. (eds.) (2018). *New Journeys in Iberian Studies: A (Trans-)National and (Trans-)Regional Exploration*. Newcastle: Cambridge Scholars Publishing. 19–34.
- Koch, M. (2023). Gender and Memory in the Work of Serbian-Jewish Writer Paulina Lebl Albala (1891–1967). *European Journal of Jewish Studies*, 17, 86–103.
- Кристева, Ј. (1994). Црно сунце: депресија и меланхолија. Нови Сад: Светови.
- Lenser, S. S. (2005). Ka feminističkoј naratologiji. *Genero: časopis za feminističku teoriju*, 6/7, 81–101.
- Levy, A. (ed.) (2017). *Widowhood and Visual Culture in Early Modern Europe*. London: Routledge.
- Марјановић-Душанић, С. (2017). Свето и пропадљиво: тело у српској хагиографској књижевности. Београд: Балканолошки институт Српске академије наука и уметности; Clio.
- Małecka, K. (2015). The W Word: Modern Ways of Grieving in The Year of Magical Thinking by Joan Didion and A Widow's Story by Joyce Carol Oates. In: Małecka, K.–Gibbs, R. (eds.) (2015). *And Death Shall Have Dominion: Interdisciplinary Perspectives on Dying, Caregivers, Death, Mourning and the Bereaved*. Oxford: Inter-Disciplinary Press. 187–196.
- Małecka, K. (2016). The Self Lost, the Self Adjusted: Forming a New Identity in Bereavement Memoirs by American Women. *Studia Anglica Posnaniensia*, 50 (23), 155–174.
- Naqvi, F. (2007). *The Literary and Cultural Rhetoric of Victimhood: Western Europe, 1970–2005*. New York: Palgrave Macmillan.
- Ređep, J. (2007). *Kosovska legenda*. Novi Sad: Prometej.
- Schiesari, J. (1992). *The Gendering of Melancholia: Feminism, Psychoanalysis, and the Symbolics of Loss in Renaissance Literature*. Ithaca; NY: Cornell University Press.
- Smith, S.–Watson, J. (1998). *Women, Autobiography, Theory: A Reader*. Madison: University of Wisconsin Press.
- Tromble, T. L. (2015). Fiction in Fact and Fact in Fiction in the Writing of Joyce Carol Oates. *Bearing Witness: Joyce Carol Oates Studies*, 2. doi:10.15867/331917.2.2
- Veselinović, S. (2023). S onu stranu znanja. U: Delbo, Š. *Aušvic i posle njega*. Novi Sad: Kulturni centar Novog Sada. 373–382.
- Владушић, С. (2009). Ко је убио мртву драгу?. Београд: Службени гласник.
- Vujin, B. (2018). „Elusive as an Elegy, Daring as Dusk”: Penelope Shuttle's „Missing You” as Contemporary Poetry of Mourning. *Годишњак Филозофског факултета у Новом Саду*, 43(1), 127–139.

Zaitseva, L. (2020). Living Together Like Children: Submission, Fidelity and Defiance in the Memoirs of Nadezhda Mandel'shtam. *The Slavic and East European Journal*, 64 (10), 92–114.
Zeiger, M. F. (1997). *Beyond Consolation: Death, Sexuality, and the Changing Shapes of Elegy*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
Ženet, Ž. (1985). *Figure*. Beograd: Vuk Karadžić.

5.11. План рада и планирано време за завршетак докторске дисертације:

Током текуће 2024. године детаљно ћемо селектовати и систематизовати теоријску литературу и отпочети са писањем уводних поглавља дисертације. Током 2025. године посветићемо се анализи главног корпуса, да бисмо 2026. године ревидирали сва поглавља, посветили се закључним деловима дисертације и њеном формалном уређивању. Предвиђен рок за израду докторске дисертације је три године (крај 2026. године).

5.12. Могућност примене очекиваних резултата:

Дисертација би могла да буде полазиште за даља истраживања: кроз примену у анализи других жанрова којима се ова тематика изражава, појединачних опуса ауторки, као и њихових поетичких сродности. У ширем контексту, дисертација би могла да служи свим истраживањима која испитују однос жанра и рода, као и однос рода и уметничке артикулације губитка.

ПОТПИС КАНДИДАТА

НАПОМЕНА: Поред пријаве теме докторске дисертације, кандидат прилаже:

1. Биографију са тежиштем на ток образовања и усавршавања

2. Уверење о положеним испитима, испуњеним другим обавезама и научним истраживањима која су студијским програмом докторских студија утврђена као услов за пријаву докторске дисертације

3. Библиографију научних и стручних радова као и саме радове

4. Личне податке за службену евиденцију, образац бр. 2 (у прилогу)

5. Сагласност ментора образац бр. 3 (у прилогу)

6. Оверену фотокопију дипломе о стеченом академском звању магистра наука (за кандидате који пријављују израду докторске дисертације на основу претходно стеченог академског назива магистар наука).